

Ubistva žena od strane partnera: istraživanje pravosudne prakse

► UBISTVA ŽENA OD STRANE PARTNERA: ISTRAŽIVANJE PRAVOSUDNE PRAKSE¹ ◀

.....

Prof. dr Slađana Jovanović

Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu

O istraživanju

Ovaj izveštaj ima za predmet slučajeve ubistva (pokušaja ubistva) žena od strane partnera koji su imali svoj epilog pred sudom (reč je o pravnosnažno okončanim predmetima), sa naglaskom na kaznenoj politici i oceni olakšavajućih i otežavajućih okolnosti. Važno je napomenuti i to da je u pitanju praksa Višeg suda u Beogradu, ali da je istraživanjem obuhvaćen period od 2006. do 2011. godine, i to ne samo za krivično delo ubistva (čl. 113 KZ, *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009), teškog ubistva (čl. 114 KZ) i ubistva na mah (čl. 115 KZ), već i za sledeća krivična dela od značaja za temu partnerskog homicida/femicida: teška telesna povreda kvalifikovana smrću (čl. 121, st. 3 KZ) i nasilje u porodici sa smrtnom posledicom (čl. 194, st. 4 KZ).

¹ Detaljno o rezultatima istraživanja (o kriminološkoj i viktimološkoj dimenziji pojave i o društvenoj reakciji pre i posle ubistva) u: B. Simeunović-Patić, i S. Jovanović, (2013) *Žene žrtve ubistva u partnerskom odnosu*, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

Razlozi za ovakvo strukturisanje uzorka leže u problemima ostvarenja pristupa relevantnim predmetima, s obzirom na to da u sudskim upisnicima nisu registrovani podaci koji bi olakšali potragu za predmetima (već bi podatak o polu žrtve ili njenom imenu na osnovu kojeg bi se izveo zaključak o polu i te kako suzio broj predmeta od značaja za uzorak). Takođe, predmeti vezani za slučaj iz 2011. godine najčešće ne bi bili (ni u jednom višem sudu u Srbiji) pravosnažno okončani. Stoga je uzorak sačinjen na pomenuti način: sa orijentacijom na duži vremenski period, što uključuje i godinu na koju se izveštavanje odnosi, i na jedan sud, ali onaj koji pokriva populaciju i oblasti (gradske, prigradske, ruralne) koji po svojoj strukturi uglavnom odslikavaju stanje u Srbiji, te bi zaključci i preporuke zasnovani na rezultatima ovog istraživanja mogli biti od važnosti za Srbiju u celini.

Pošlo se i od pretpostavke da bi vremenski period koji je bio predmet posmatranja omogućio i zaključivanje o eventualnim promenama u sudskoj praksi, s obzirom na to da je reč o vremenu od stupanja na snagu Krivičnog zakonika RS (1. 1. 2006.) kada su se pojavili novi oblici teškog ubistva – ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan (čl. 114, t. 10 KZ) i ubistvo bremenite žene (čl. 114, t. 9 KZ) koji svedoče o pojačanoj krivičnopravnoj zaštiti žene u normativnoj sferi do 2011. godine. Nepostojanje istraživanja na ovu temu u Srbiji opravdava unošenje najvažnijih rezultata u izveštaj koji u svom fokusu ima nasilje nad ženama u 2011. godini.

U uzorak je ušlo 14 sudskih predmeta – čl. 113 KZ: od 153 predmeta izdvojeno je 11, a od toga se šest predmeta odnosilo na ubistvo u pokušaju; čl. 114 KZ: od 55 predmeta izdvojena su tri (u dva je reč o pokušaju teškog ubistva); čl. 115 KZ: nijedan od 11 predmeta iz posmatranog okvira nije se odnosio na slučaj partnerskog homicidnog nasilja prema ženi (dok su upravo slučajevi ubistva na mah karakteristični za žensko partnersko homicidno nasilje, kao oblik reaktivnog nasilja). Pažnju je privukao podatak da u uzorku nije bilo nijednog predmeta vezanog za krivično delo teško ubistvo iz čl. 114, t. 10 KZ (ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan od strane učinioca), kao i nijednog predmeta vezanog za delo iz čl. 194, st. 4 KZ (nasilje u porodici sa smrtnom posledicom).

Analizirani su i predmeti Višeg javnog tužilaštva u Beogradu koji se odnose na slučajeve su poslužili za izvođenje potpunijih zaključaka o faktorima rizika i (ne)adekvatnosti reakcije relevantnih službi pre događaja. Bilo ih je ukupno 11.

Odmeravanje kazne: olakšavajuće i otežavajuće okolnosti

U 11 slučajeva su izrečene zatvorske kazne, dok su u 3 slučaja neuračunljivim učiniocima izrečene mere bezbednosti medicinskog karaktera (obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi). Izrečene zatvorske kazne kretale su se u rasponu od 2 do 30 godina. Najteža kazna (30 godina zatvora) izrečena je za teško ubistvo (na svirep način), dok su za pokušaj ubistva (pa i teškog) kazne po pravilu ublažavane (odmeravane ispod zakonskog minimuma propisane kazne). Jedino u slučaju pokušaja teškog ubistva više lica (kojom prilikom je smrtno stradala žena u petom mesecu trudnoće) učiniocu je utvrđena kazna u okvirima propisanog raspona (19 godina zatvora), dok je u jednom slučaju pokušaja ubistva izrečena kazna od sedam godina zatvora.

Rezultati istraživanja pokazuju da sudovi i u slučajevima ubistva u partnerskom odnosu najčešće postupaju po automatizmu u navođenju okolnosti koje su od uticaja na odmeravanje kazne. Posebnog obrazloženja okolnosti koje su uzete u obzir najčešće nema, već se prosto navode zakonske konstrukcije („lične i porodične prilike“, „stepen krivice“, „raniji život“ itd.). Pod znakom pitanja je i evidentna dominacija olakšavajućih okolnosti, kao i (pre)česta primena instituta ublažavanja kazne kada je delo ostalo u pokušaju. Upadljivo je „pozitivno“ ocenjivanje praštanja žrtve učiniocu (u slučajevima pokušaja, razume se), koje se pak veoma široko tumači kao takvo (npr. ukoliko se žrtva ne pridružuje gonjenju, pa i ako izjavljuje da „samo želi da se sve već jednom završi i da on prestane da je proganja“), dok izostaje potpunije i jasnije utvrđivanje okolnosti koje se odnose na samog učinioca, naročito u smislu ranijeg života, koji je često opterećen nasilništvom (a neretko i u smislu držanja posle izvršenog dela koje takođe odlikuje nasilništvo [prema žrtvi]). Ove okolnosti sudovi najčešće nisu posebno cenili, već su raniji život učinioca svodili na pitanje (ne)osuđivanosti. Ni ranije proganjanje žrtve, koje se pojavljivalo u nekoliko slučajeva, nije figurisalo kao otežavajuća okolnost (niti je žrtvi blagovremeno pružena zaštita, čak ni kada je tražena).

Prenaglašen je značaj davan i okolnostima kakvo su priznanje, kajanje i držanje pred sudom, naročito u slučajevima kada su ovakva ponašanja „instrumentalnog“ karaktera. Čini se da se sud više bavi time kako se učinilac ophodi prema njemu (da li se korektno drži pred sudom, da li priznaje delo) nego time kako se ophodi(o) prema žrtvi. Roditeljstvo takođe ne bi u ovakvim slučajevima smelo da figuriše kao olakšavajuća okolnost, imajući u vidu da se života lišava (najčešće) majka deteta, a da se čak ne vrše ni provere „kvaliteta“ roditeljstva učinioca. Pre bi se moglo reći da ovakva okolnost najčešće zaslužuje ocenu „otežavajuće“, imajući u vidu kakve posledice po dete ostavljaju ovakvi događaji. U jednom slučaju je u medijima objavljena izjava punoletnog sina koji govori o očevom nasilničkom ponašanju, izrazivši pritom želju da ovaj nikada ne izađe iz zatvora. U istom slučaju sud je roditeljstvo cenio kao olakšavajuću okolnost.

Sudovima se može zameriti i nedovoljno poklanjanje pažnje oštećenoj strani/žrtvi krivičnog dela: ne utvrđuju se u potpunosti podaci o njoj, najčešće se ne uzima u obzir njeno ranije stradanje, nasilje koje je trpela od strane učinioca, dok se pre naglašava značaj njenog nepridruživanja gonjenju, neisticanja imovinskopravnog zahteva i, uopšte, „praštanja“ učiniocu, bez zalaženja u dubinu ovakvih izjava i postupaka. Naime, oštećena strana često nema punomoćnika, sekundarno je viktimizovana dužinom trajanja postupka i dešavanjima posle viktimizacije pokušajem ubistva, želi da se sve završi što pre ili da je „on ostavi na miru i prestane da je proganja“.

Dotaknuto je i pitanje pravne kvalifikacije dela. Nijedan slučaj lišenja života kojem je prethodilo nasilje prema partnerki nije kvalifikovan kao ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan (čl. 114, t. 10 KZ) – dakle, kao teško ubistvo za koje je propisana kazna zatvora od najmanje deset godina, alternativno sa kaznom zatvora od 30–40 godina, a čini se da je bilo osnova za to. Pretpostavka je postojanje problema u vezi sa tumačenjem obeležja pomenutog dela (kako tumačiti prethodno zlostavljanje i šta u slučaju da više nisu posredi članovi porodice, prema tumačenju čl. 112, st. 28 KZ, iako je postojalo prethodno zlostavljanje, pa i kontinuitet u zlostavi, zbog čega su određena lica prestala da budu članovi porodice, prema KZ).

Kao napredak, u odnosu na rezultate drugih istraživanja kaznene politike sudova, moglo bi se označiti retko navođenje prilika vezanih za mladost/starost učinioca, ali i okolnosti da je on (jedini) hranilac/izdržavalac oštećene ili porodice ili da je porodičan čovek.

Slučajevi u kojima je izrečena mera bezbednosti

Učiniocima kojima je izrečena mera bezbednosti obaveznog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi povezuje prethodno neuspešno psihijatrijsko lečenje, i pored konstatovanog oboljenja koje se smatra (značajnim) faktorom homicidne kriminalizacije (npr. paranodne shizofrenije). Ono što zabrinjava i treba da posluži kao važna informacija tvorcima politike zdravstvene zaštite predstavlja podatak da (ni u jednom slučaju!) učinioci nisu koristili prepisanu terapiju ili su pak samoinicijativno prekinuli lečenje, a ovakav postupak su odobravali, prihvatili ili o njemu nisu imali saznanja drugi članovi porodice, konkretno – stradale partnerke. Zastrašujući je primer učinioca koji je izašao na vikend iz ustanove u kojoj se lečio po meri bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi zbog ubistva snaje i na spavanju čekićem ubio suprugu u prisustvu maloletne unuke. I ovde se mogu postaviti pitanja da li je ovaj slučaj dobro opserviran, je li opasno stanje dobro procenjeno, da li su preduzete sve potrebne mere i jesu li odgovorni morali da više i bolje sarađuju sa porodicom, koja je, očigledno, bila u opasnosti.

Slučajevi ubistva partnerke i samoubistva učinioca

Podaci prikupljeni iz ovih predmeta govore u prilog nalazima koji su izneti u prethodnom odeljku, u vezi sa (ne)brigom o mentalnom zdravlju, kao i o nepostojanju adekvatne reakcije od strane službi kojima su se žrtve obraćale za zaštitu. Nalazi se slažu sa onima iz ranijih istraživanja sa istom temom: u većini slučajeva bilo je na delu nasilje (fizičko, psihološko proganjanje) koje nije na vreme zaustavljeno, pa ni kada je bilo prijavljivano. U kombinaciji sa drugim faktorima rizika (pristup oružju, zloupotreba alkohola, mentalni poremećaj) ono prerasta u letalno.

Završni osvrt i preporuke

- S obzirom na to da okolnosti koje sud ceni prilikom odmeravanja kazne, kao i, naravno, sama kazna, nose značajan preventivni potencijal i poruke, sudovi moraju pažljivo navoditi i ceniti sve okolnosti slučaja, ne zadržavajući se samo na nabrojanju zakonskih konstrukcija. Ovom prilikom moraju voditi računa o društvenom interesu vezanom za zaustavljanje partnerskog nasilja uopšte, a ne oslanjati se na procene privatnih interesa preživеле žrtve koje su najčešće paušalne (ne pridružuje se gonjenju; ne ističe imovinskopравни zahtev; u jednom slučaju – postojanje povezanosti između partnera, koja je dobila na značaju i zbog samog prisustvovanja oštećene glavnom pretresu).
- Kajanje i priznanje dela moraju biti naročito brižljivo cenjeni kao olakšavajuće okolnosti, odnosno mora se utvrđivati da li su instrumentalnog karaktera ili su zaista iskreni, što bi trebalo ceniti u vezi sa okolnostima koje se odnose na ličnost učinioca i njegovu opasnost.
- Roditeljstvo ne bi trebalo da figuriše kao olakšavajuća okolnost kada je ubijena majka deteta, a i inače bi trebalo utvrđivati da li je učinilac samo „formalno“ roditelj, kakav je njegov odnos prema deci i slične aspekte. Apsurdno je navoditi ovakvu okolnost kao olakšavajuću u slučajevima kada su deca punoletna, a i sama su trpela nasilje ili prisustvovala nasilju u porodici (koje je prethodilo ubistvu).
- Ranije zlostavljanje žrtve, proganjanje i spremnost da se delo izvrši moraju biti utvrđivani i cenjeni kao otežavajuće okolnosti.
- Proganjanje žrtve nije cenjeno kao otežavajuća okolnost ni kada je utvrđeno njegovo postojanje posle izvršenja dela, a nema razloga da ne bude cenjeno u okviru kategorije „držanje učinioca posle izvršenog dela“, pri čemu se mora naročito voditi računa o odnosu prema žrtvi, jer to zakonodavac eksplicitno nalaže (čl. 54, st. 1 KZ). Proganjanje je u nekim zakonodavstvima inkriminisano,² a nova konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici nalaže njegovu

kriminalizaciju, što govori o uočenoj društvenoj opasnosti ovakvog ponašanja. Krivični zakonik Srbije poznaje slično delo – ugrožavanje sigurnosti (čl. 138 KZ), ali ono ne obuhvata situacije u kojima nije bilo pretnji da će se napasti na život ili telo (žrtve ili njoj bliskog lica), dok proganjanje podrazumeva ponavljanje uznemiravajućeg i za žrtvu zastrašujućeg ponašanja, koje se može sastojati u praćenju, uhođenju, nastojanju da se (opesivno) ostvari kontakt ili komunikacija sa žrtvom, a koje u svetlu ranije interpersonalne dinamike može nagovestiti i najgori scenario. Naročito ako su prisutni i drugi značajni faktori (ranije nasilničko ponašanje, posedovanje oružja, konzumiranje alkohola ili drugih psihoaktivnih supstanci itd.). Treba, dakle, razmisliti i o inkriminisanju ovakvog ponašanja, dok bi ono moralo biti cenjeno kao otežavajuća okolnost.

- S obzirom na to da se viktimološke postavke i znanja sve više unose u domaće zakonodavstvo i praksu, a naročito pod uticajem međunarodnih organizacija, prilika je da se još jednom podseti pravosuđe na potrebu za većom osetljivošću na patnje i stradanja žrtava krivičnih dela, kao i na to da mora voditi računa o poruci koju šalje samom učiniocu, žrtvi ili njenim najbližima i društvu uopšte. Naročito u slučajevima partnerskih ubistava koja su vrlo često jasan indikator, pa i posledica ranije nedovoljne ili neadekvatne brige društva o žrtvi i njenim potrebama za zaštitom.
- Ako se pridruživanje krivičnom gonjenju i isticanje imovinskopravnog zahteva ne uzimaju u obzir kao otežavajuće okolnosti, to ne bi trebalo činiti ni sa odričnim izjavama – sa istom argumentacijom: da je reč o delu koje se goni po službenoj dužnosti i da je opšti interes pretežniji od privatnog.

² U Francuskoj se, u slučaju uznemiravanja zlonamernim telefonskim pozivima (koji se ponavljaju) sa ciljem da se narušava mir drugoga, učinilac može kazniti zatvorom do jedne godine i novčanom kaznom od 15.000 evra. U slučaju pretnje smrću propisana je kazna zatvora do tri godine i novčana kazna od 45.000 evra. Code Pénal [Krivični zakonik], http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm; Velika Britanija ima poseban zakon kojim se suprotstavlja uzemiravanju – Protection from Harassment Act (1997), www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/40/contents

- Nepostojanje kvalifikacije po čl. 114, t. 10 (ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan od strane učinioca, kao teško ubistvo) ukazuje na potrebu za rešavanjem problema koji se vezuje za tumačenje obeležja dela. Za rešenje ovog problema bilo bi najuputnije konsultovati odredbe Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Council of Europe, *Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, 2011), kao i uporednopravna rešenja. Konvencija se ne slaže sa tumačenjem koje insistira na zajedničkom domaćinstvu niti sa diskriminisanjem vanbračnih partnera, pa ni kada su bivši, te daje šire tumačenje mogućih učinilaca i žrtava (čl. 3b Konvencije).
- Na istoj liniji je i Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima. Naime, kao jedna od aktivnosti što treba da obezbede ostvarenje opšteg cilja koji se odnosi na unapređenje normativnog okvira za zaštitu žena od nasilja, predviđeno je konsolidovanje relevantnih odredbi krivičnog i porodičnog zakonodavstva, a najveća razlika među njima tiče se upravo određivanja kruga lica koja se imaju smatrati članovima porodice. Sledeći problem se odnosi na tumačenje „prethodnog zlostavljanja“ u smislu određivanja vremenske povezanosti dva akta – zlostavljanja i ubistva. Pitanje vremenske povezanosti nije toliko bitno koliko suštinska veza između pomenutih akata (mada je i vremenski sled obično zadovoljavajući – kraći – kako pokazuju rezultati ovog i drugih istraživanja – najčešće u roku od godinu dana od prekida zajedničkog života, obično opterećenog nasiljem, dolazi do ubistva).
- Ukoliko akti predstavljaju deo istog konteksta koji karakterišu nasilje i kontrola; ukoliko postoji jasna veza između ranije vršenog nasilja i ubistva u smislu da je učinilac zlostavljao partnerku u odnosu, pa je potom nastojao da zlostavljanjem, proganjanjem ostvari/zadrži kontrolu nad njom ili da joj se osveti, da je kazni, nema razloga da se ubistvo partnerke ne kvalifikuje kao teško ubistvo iz čl. 114, t. 10 KZ. U slučajevima kada nasilja nije bilo ranije (ni u odnosu ni po njegovom prekidu), a partnerka se lišava života zbog toga što je „nanela zlo“ učiniocu time što ga je napustila ili zbog toga što to

namerava da učini, ima osnova za razmišljanje o kvalifikovanju dela kao ubistva iz bezobzime osvete (ili drugih niskih pobuda) iz čl. 114, t. 5 KZ.

- Upadljivo je nepostojanje adekvatne brige o mentalnom zdravlju, kako na strani pojedinaca (lica sa mentalnim smetnjama, najčešće sa poremećajima sa paranoidnom simptomatologijom ili depresijom, ali i članova porodice takvog lica) tako i na strani zdravstvenih službi, odnosno države. Čini se da nema dovoljno kompetencije, brige, zanimanja za problem, a upadljiv je i nedostatak tešnje saradnje sa porodicom i organizovane kontrole/praćenja zdravstvenog stanja lica sa mentalnim smetnjama koje se mogu smatrati ugrožavajućim i za druga lica, naročito za članove porodice koji bi trebalo da učestvuju u procesu lečenja i zaslužuju da budu obaveštena o faktorima rizika i načinima njihovog identifikovanja.
- Izostanak ili neadekvatna reakcija na postojanje nasilja u partnerskom odnosu od strane policije, centra za socijalni rad ili pravosuđa, u sadejstvu sa drugim faktorima rizika (pristup oružju, zloupotreba alkohola, mentalni poremećaj), doprinosi povećanom riziku od viktimizacije partnerskim ubistvom.

Studija slučaja

Pažnje vredan je slučaj (sa aspekta negativne ocene sudskog odmeravanja kazne i obrazloženja odluke) učinioca koji je pokušao ubistvo bivše devojke pištoljem koji je imao u nelegalnom posedu, a potom je devojku ugurao u auto i odveo je svojoj kući, preteći joj da će je ubiti ukoliko ga prijavi (pretnje je upućivao i drugarici koja je bila svedokinja događaja). Za vreme zabavljanja bio je nasilan prema njoj, a kada ga je ostavila, nastavio je da je proganja, zahtevajući „da mu se vrati“. Tog dana ga je iznerviralo što mu se ne javlja na telefon, pa je odlučio da je sačeka ispred kuće – naravno, sa pištoljem u ruci.

Pravilno mu je stavljeno na teret više dela: ubistvo u pokušaju, protivpravno lišenje slobode (čl. 132 KZ) i nedozvoljena proizvodnja, držanje, nošenje i promet oružja i eksplozivnih materija (čl. 348 KZ), ali mu je za celokupnu kriminalnu delatnost izrečeno 4

godine i 10 meseci zatvora (za pokušaj ubistva mu je kazna ublažena). Olakšavajuće okolnosti su bile: žaljenje (pritom, on sve vreme žali „zbog nesrećnog slučaja“, jer je „pištolj slučajno opalio, kada je on pokušao da pridrži oštećenu kada se saplela“) i nepridruživanje oštećene krivičnom gonjenju. U slučaju nepridruživanja oštećene krivičnom gonjenju (kao, uostalom, i u vezi sa komentarisanim „žaljenjem“) sud očigledno nije razmatrao mogućnost da se oštećena zbog straha nije pridružila krivičnom gonjenju. Naime, po svedočenju i oštećene i drugarice – one nisu, zbog straha, zbog upućenih pretnji, za koje su i te kako imale osnova da veruju kako su ozbiljne i moguće, ni prijavile delo, a molile su roditelje da to ne učine. Verovatno da delo ne bi bilo ni otkriveno da oštećena nije morala potražiti lekarsku pomoć u Urgentnom centru, zbog zrna koje je ostalo u telu.

Otežavajuća okolnost bila je (samo) ranija osuđivanost (za nasilničko ponašanje, i to pre samo dve godine!). Ni u ovom slučaju predistorija nasilja koje je vršio prema oštećenoj niti rešenost i upornost da učini delo nisu cenjene kao otežavajuće okolnosti. Moglo bi se postaviti i pitanje ugrožavanja sigurnosti drugarice, koja je bila sa oštećenom na licu mesta, što bi takođe trebalo da oteža poziciju okrivljenog. Naime, pretnje pištoljem, a kasnije i pretnje ubistvom u slučaju da „progovori“, bile su u postupku upućivane i drugarici – svedokinji (i njenoj porodici). I inače, prema iskazima svedoka, okrivljeni je važio za „momka na lošem glasu, problematičnog, sklonog nasilju i upotrebi droge“, ali ni te okolnosti, koje se odnose na ličnost – tačnije, na opasnost okrivljenog – nisu uzete u obzir. Čini se da se na strani ovog nasilnika, u punoj snazi, nezaposlenom, u čijem je stanu pronađena marihuana (za koju ne zna odakle je, pretpostavlja da pripada oštećenoj) i čiji je najveći domet u privatnom i društvenom životu rekreativno bavljenje sportom (i nasiljem), moglo naći više otežavajućih, a nijedna olakšavajuća okolnost.

Ovaj slučaj demantuje rezultate istraživanja o sudskoj kazenoj politici za krivično delo ubistva, koji pokazuju da su sudovi stroži prema mlađim učinocima (Sepi, 2008: 136)³ i otvara pitanje čime je ovaj učinilac zaslužio da bude privilegovan.

³ U: R. Sepi, „Kaznena politika sudova za pojedina krivična dela“, u: *Javno tužilaštvo, policija, krivični sud i suzbijanje kriminaliteta*, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd, 2008, str. 136.

Lista referenci:

Council of Europe (2011) Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, CETS No. 210,

<http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/210.htm>

Simeunović-Patić, B., i Jovanović, S. (2013) *Žene žrtve ubistva u partnerskom odnosu*, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

Sepi, R. (2008) „Kaznena politika sudova za pojedina krivična dela“, u: *Javno tužilaštvo, policija, krivični sud i suzbijanje kriminaliteta*, Beograd: Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije.